

Pojam učenja u *Capetownskom iskazu o predanju*: Teološki osvrt

Ervin Budiselić
Biblijski institut, Zagreb
ebudiselic@bizg.hr

UDK: 27-23:27-4+2-47:277
Pregledni rad
<https://doi.org/10.32862/k1.14.2.2>

Sažetak

Dokument Capetownski iskaz o predanju jedan je od važnijih dokumenata evanđeoskog kršćanstva koji sažeto progovara o mnogim temama. Jedna od tih tema je i učenje. Članak se osvrće na spomen teme učenja u dokumentu te u nastavku nudi teološki osvrt na temu sadržaja i važnosti učenja za današnje evanđeosko kršćanstvo. Nakon uvoda i prvog dijela, u kojem se adresira tema učenja u Capetownskom iskazu, u nastavku članka nudi se teološki osvrt na temu učenja. Drugi dio članka nudi raspravu o sadržaju i formi učenja, dok se u trećem dijelu pojašnjava važnost učenja, ustvrđujući kako je učenje (Mt 28) način ostvarivanja izvornoga stvaralačkog blagoslova obećanog Abrahamu u Postanku 12. U zaključku članka ističe se da, ako želimo ozbiljno uzeti temu učenja iz Capetownskog iskaza o predanju, onda bismo trebali: a) razumjeti kako učenje nije „slobodna aktivnost“, već sredstvo kojim Bog želi proširiti svoj otkupiteljski blagoslov svim narodima; b) u naše crkve i teološke institucije vratiti poučavanje primjerom jer su broj crkvenih ili akademskih aktivnosti dio učenja, ali ne smiju biti zamjena za pouku primjerom; c) otkupiti pojam „kršćanin“ na način da taj pojam bude rezerviran za one koji su „učenici“.

Ključne riječi: *Capetownski iskaz o predanju, učenik-talmid, učitelj-rabin, Veliki nalog, Abrahamov blagoslov (Postanak 12), poučavanje primjerom.*

Uvod

Dokument *Capetownski iskaz o predanju* sadrži pregršt zanimljivih i izazovnih tema i podtema, a jedna od njih je i učenje. Pojam „učeništvo“ u *Capetownskom iskazu o predanju* do Zaključka javlja se 11 puta, a sveukupno 17 puta. A da se učenje smatra nečim vrlo važnim, vidljivo je iz sljedećih navoda koji se pojavljuju u Zaključku dokumenta:

Nastojali smo slušati glas Gospodina Isusa Krista. I u svom milosrđu, po Duhu Svetome, Krist je govorio svojim ljudima koji su ga slušali. Kroz mnoge glasove izlaganja Biblije, plenarne propovijedi, i grupne diskusije, dvije su se teme ponavljale: Potreba za radikalnim poslušnim učenjem, koje vodi do zrelosti, rasta u dubinu kao i rasta u broju (2011, 219).

Ne uspjeli u učenju i činjenju učenika, znači ne uspjeli na osnovnoj razini naše misije (2011, 219).

Iako se snažno ističe potreba za „radikalnim poslušnim učenjem“ te se ono smatra „osnovnom razinom naše misije“, dokument nigdje ne daje opis onoga što učenje jest. Možda u ovakvoj formi dokumenta nije bilo mjesta za tako nešto, ili se podrazumijeva da bi čitatelji trebali znati što se misli pod učenjem.

U svakom slučaju, tema učenja iznimno je važna za evanđeosko kršćanstvo i, kada govorimo njoj, možemo govoriti o tome što učenje jest, ali i zašto je ono važno. Iako bi bilo za očekivati da je među evanđeoskim kršćanima pojam učenja dobro poznat, mišljenja sam da to baš i nije tako. Stoga, u ovom ćemo članku prije svega razmotriti spomen učenja u *Capetownskom iskazu o predanju*. Nakon toga ćemo ukratko razmotriti što učenje jest u svjetlu Biblije, a nakon toga usmjerit ćemo se na shvaćanje važnosti učenja u kontekstu biblijske priče.

1. Učenje u *Capetownskom iskazu o predanju*

Analizom dokumenta saznajemo sljedeće stvari o učenju: prvo, kao što je već spomenuto, učenje se smatra osnovnom razinom naše misije i shvaća kako biti nalik Kristu uzimajući svoj križ, nijećući sebe, nasljeđujući ga na putu poniznosti, ljubavi, integriteta, velikodušnosti i služenja te se smatra putem koji vodu u zrelost i donosi rast (2011, 219). Slično, oznakama istinskog učenja smatra se sebedarje i velikodušno davanje (2011, 214). Drugo, u kontekstu govora o našem radnom vijeku, kao dijelu naše službe, dokument povezuje učenje sa „živjeti, misliti, raditi i govoriti iz biblijskog svjetonazora i s misijskom učinkovitošću na svakome mjestu ili okolnostima svakodnevnog života i rada“ (2011, 189). Treće, ističe se kako je umjetnost u životu zajednice vjere kao valjan i vrijedan dio našeg poziva na učenje (2011, 191). Četvrto, spominje se kako se u vodstvo može

imenovati samo osoba koja pokazuje osobine zrelog učenja (2011, 206). I, konačno, spominju se „usmene metode u programima učenja“ (2011, 205–206) te se prepoznaje da se učenje ponekad odvija u kontekstu malih grupa okupljenih oko Isusa i Biblije, a čiji se članovi sastaju zbog zajedništva, učenja, štovanja i molitve (2011, 201).

Analiza potvrđuje kako dokument daje prilično šturi opis učenja i njegove važnosti, što je i razumljivo jer se od ovakvog dokumenta to niti ne očekuje. Stoga, u nastavku se okrećemo Isusovu modelu učenja i njegovoj važnosti u kontekstu biblijske priče.

2. Učenje – što?

U grubim crtama učenje bismo mogli definirati kao proces u kojem učenik, slijedeći svog učitelja, postaje u svom hodu s Bogom poput njega. I kao što je to istaknuto u prvome dijelu članka „Razumijevanje učenja u kontekstu židovstva Isusova vremena“ (Gracin i Budiselić 2019) kada je Isus u Mateju 28,18-20 dao Veliki nalog, on je imao na umu određeni model učenja. Drugim riječima, Isus nije rekao „činite učenike kako najbolje znate i umijete“, već je davanje tog naloga podrazumijevalo određeni *sadržaj* i *formu*.¹ Nadalje, u članku se govori o tome kako je u Isusovo vrijeme postojao razvijen trostupanjski model učenja koji svoje ishodište ima u bliskom odnosu poučavanja primjerom koje susrećemo između Ilije i Elizeja te Ezrinom naglasku na poznavaju i ispravnom tumačenju/shvaćanju Pisma. I dok je u prva dva stupnja naglasak bio na pamćenju biblijskog teksta i načinima njegova tumačenja (možemo reći da prva dva stupnja imaju svoje ishodište u Ezri), u trećem je stupnju naglasak na pouci primjerom u kontekstu odnosa (možemo reći da treći stupanj ima svoje ishodište u odnosu Ilija

1 Ova teza počiva na ideji da je učenje koje prakticira Isus s jedne strane plod starozavjetne objave, a s druge strane plod povijesnog razvoja. Drugim riječima, ne može se uvijek povući direktna paralela između starozavjetne objave i Isusove prakse učenja. Kao što to primjećuje Matthias Henze (2018, 12), u Isusovu svijetu susrećemo se sa stvarima koje ne nalazimo u Starom zavjetu – stvari poput: sinagoga, pojma rabin, farizeja, saduceja itd. Henze (2018, 13) stoga zaključuje kako nije moguće razumjeti Isusa i njegovu poruku bez osnovnog razumijevanja prvostoljetnog židovstva. Kako shvatiti ovu Henzeovu izjavu? S jedne strane, židovstvo Isusova vremena plod je povijesnog razvoja i prilagodbe na novonastale okolnosti: od gubitka hrama pa do rastućeg grčko-rimskog utjecaja. To je pokušaj življenja starozavjetne objave u novonastalim okolnostima. S druge strane, time ne uzdižem židovsku kulturu na razinu objave, tj. Pisma, ali prepoznajem činjenicu da je Isus mogao uzeti nešto iz svog vremena i primijeniti u svojoj službi znajući da zasigurno ne bi iz svog vremena uzeo nešto što se protivi starozavjetnoj objavi. Ako je to tako, tada, metodološki govoreći, za neke elemente učenja presudan faktor nije toliko Pismo koliko prvostoljetno židovstvo.

– Elizej). U tom trećem stupnju učenici grupno prate svog rabina duže vrijeme s ciljem da u svom hodu postanu poput njega i, u konačnici, jednog dana stvaraju svoje učenike.²

To sve znači da ljudi, koje je Isus pozvao kao svoje učenike, nisu bili nepismeni i neupućeni „čobani“ i „seljaci“, već ljudi koji su itekako poznavali Pisma. To su bili ljudi koji su zasigurno prošli prvi stupanj obrazovanja, a moguće je da su neki završili i drugi, ili su krenuli pa odustali. Stoga, Isus ne kreće s njima „od nule“, već gradi na postojećem temelju, pozivajući ih u odnos *rabin – talmid* koji je njima itekako poznat i razumljiv. U tom i takvom odnosu Isusovi učenici: ostavljaju sve da idu za Isusom (Mt 4,20-22; 19,27-29); bivaju poučavani od Isusa riječju (Mt 5,1-2; 11,1; 13,10), ali i primjerom (Iv 13,15; 21,15-19); oni su poslani da naviještaju istu poruku i čine ista djela kao i Isus (Mt 10,1-10); Isus ih naziva učenicima Kraljevstva nebeskog (Mt 13,52); i, možda najvažnije, znaju da je cilj jednog dana postati poput svog rabina (Mt 10,24; Lk 6,40). Iz je ovog opisa vidljivo da svatko tko ide za Isusom ne može i nije njegov učenik jer su Isusovi učenici oni koji ustraju u njegovoj nauci (Iv 8,31), drže njegovu riječ i rađaju plodovima (Iv 15,7-8), stavljaju ga na prvo mjesto ispred svih i svega drugoga, i voljni su umrijeti za njega (Lk 14,25-27). Sve nam ovo potvrđuje kako se Isusov model učenja nije dogodio slučajno te da se tajna uspjeha u prenošenju njegove misije na učenike krije upravo u načinu na koje je on poučavao svoje učenike.

Isusov nalog u Mateju 28,20 sadrži dvije vrlo važne stavke: „učite ih da vrše“ te „sve što sam vam ja zapovjedio“. Isus ovdje ne kaže da je primarna zadaća učiniti vjernike, da ljudi *znaju* ili imaju *vještine*, već *vrše*. Jednako tako, učiti da vrše zasigurno ne znači samo „reći im kako da nešto rade“, već im i pokazati svojim primjerom. Nadalje, Isus ne kaže da je glavna zadaća poučavati vjernike bilo čiji nauk, već ono što je on zapovjedio. To znači da su izvorni Isusovi učenici morali zapamtiti, tj. znati napamet ono što je on naučavao jer im Isus nigdje nije ostavio pisani trag svojih učenja. I, konačno, Isus ne kaže kako je krajnja svrha učiniti da ljudi postanu *vjernici* ili *spašeni*, već da budu *učenici*.

2.1. Učeništvo u svjetlu Mateja 28

Tekst iz Mateja 28,16-20 potvrđuje tri ključna elementa sadržaja učenja koji su nepromjenjivi i vrijede i za nas danas: a) nužnost poznavanja i pamćenja Isusova nauka; b) nužnost pouke primjerom; c) nužnost da se od obraćenika stvore učenici. Bez obzira na kulture, vremena, običaje i kontekste unutar kojih se

2 „U židovskom društvu prvoga stoljeća, Tora je zauzimala središnje mjesto zajedno s Jeruzalemom. Na selu, daleko od aktivnosti u jeruzalemskom hramu, sinagoga i *bet midrash* („kuća učenja“) imale su vodeću ulogu u vjerskom životu ljudi. U sinagogama Tora se čitala i tumačila, a u *bet midrashu* memorizirala se i proučavala. Te dvije institucije pomogle su postaviti Toru u središte izraelske kulture u prvome stoljeću“ (Young 2010, 29).

učeništvo odvija, ono ne može biti uspješno i plodonosno ako se zanemari neki od ovih elemenata.³

Prvi i početni elemenat ili sastojak učenja jest poznavanje Pisma. Nama je danas teško zamisliti vrijeme i kulturu u kojoj su djeca od 5. ili 6. godine svaki dan išla u sinagogu učeći prvo Toru ili Petoknjižje pa onda, u kasnijem razdoblju života, ostale dijelove hebrejske Biblije. Teško nam je zamisliti tu strast s kojom su i odrasli ljudi koristili prigode da kroz nebrojna ponavljanja uče Pisma napamet. Govoreći o važnosti pamćenja, Marvin R. Wilson (1989, 303) će reći kako mi danas živimo u vremenu gdje postoji sklonost obrazovnih djelatnika da umanjuju ili čak podcjenjuju važnost pamćenja. Nasuprot tomu, „u biblijskim vremenima, međutim, mehanika učenja zahtijevala je da učitelj sluša učenika kako mu ponavlja lekciju. Da bi netko bio stručnjak, najvažnija je kvaliteta bila sposobnost memorije i ponavljanja“.

Wilson (1989, 304) nadalje ističe kako rabinska literatura govori o potrebi svakog člana zajednice da bude revan u stvaranju i održavanju rasporeda za učenje Pisma.

„Iako su u biblijskim vremenima postojala određena vremena za učenje, to postaje još važnije u talmudskom razdoblju... No sinagoga postaje mjesto gdje se zajednica okuplja na učenje, gdje su i mladi i stari jednako uključeni u proučavanje Tore i Talmuda. Rabini su smatrali da je uloga sinagoge kao kuće učenja bila važnija od njezine uloge kao kuće molitve.“

Nadalje, ovakav pristup učenju zahtijeva odvajanje vremena za tu svrhu, stoga Wilson (1989, 305) ističe kako za dobro obrazovanje ne postoji prečica. Ako netko kaže da mu je duhovni rast prioritet, mora za to izdvojiti znatnu količinu vremena. Kao potvrdu svoje tvrdnje, Wilson navodi Psalam 1,2 „Blago čovjeku koji ne slijedi savjeta opakih, ne staje na putu grešničkom i ne sjeda u zbor podrugljivaca, već uživa u zakonu Jahvinu, o zakonu njegovu misli dan i noć“ te Kumransku zajednicu za koju bismo mogli reći da je prakticirala ovaj tekst doslovno: „Prema Priručniku discipline, koji je pripadao toj zajednici, zakoni koji se nalaze u Pismu trebali su biti neprestano proučavani, dan i noć tijekom cijele godine. Da bi ostvarilo tu zadaću, članstvo zajednice bilo je podijeljeno u tri smjene. Također, stotine članova zajednice provodilo je vrijeme u čitanju, studiranju i štovanju cijele noći.“

3 U članku se ne osvrćem na ulogu i važnost vodenog krštenja. Ne zato što smatram da to nije važan element učenja, već zato što se u znatnom dijelu evanđeoskog kršćanstva „molitva spasenja“ (sinner's prayer) smatra trenutkom kada osoba predaje sebe Kristu (biva spašena), a vodenog krštenje biva „vanjska potvrda već postojeće vjere“. Budući da ne podržavam praksu molitve spasenja i smatram da bi vodenog krštenje trebalo imati ono mjesto i ulogu koju danas ima „molitva spasenja“, rasprava o tome odvela bi ovaj članak u drugome smjeru. Stoga, raspravu o poveznici vodenog krštenja i učenja ostavljam za neku drugu priliku.

I dok su ljudi Isusova vremena poznavali Pisma, ali nisu poznavali Isusa, danas je situacija obrnuta. Shanks i Witherington (2003, 91) ističu sljedeće:

Sjeverna Amerika, kao i većina zapadnog svijeta, društvo je gdje je Isus gotovo sveprisutan, no istovremeno ljudi su većinom biblijski nepismeni. Čini se kao da postoji neprestana fascinacija Isusom, no jednako tako rašireno je i neznanje o tome što evanđelja i ostatak Novoga zavjeta govore o Njemu, njegovoj obitelji i ranoj Crkvi. Čak i ozbiljni vjernici skloni su djelovati samo sa skromnim poznavanjem onoga što Biblija uistinu govori.

Naš je izazov danas dvostruk: osim što je nužno poznavati Isusov nauk, Isusov nauk nije moguće poznavati bez kvalitetnog poznavanja hebrejske Biblije ili, kako bismo mi to rekli, „Staroga zavjeta“.

Drugi ključan sastojak učenitva jest pouka primjerom. Govoreći o modelu pouke koju i Isus slijedi, Jacob Neusner (2000, 59) ističe: „Kako će, u konačnici, neki učitelj nekoga uistinu poučiti osim primjerom, gestom, a ne toliko riječima? Tora, ako je samo knjiga, samo slovo na papiru, ona umire. Tora oživljuje posebice u kada je prisutna u stavovima i djelovanju, kada ju učitelj Tore utjelovljuje.“ U skladu s time, Isusov poziv „slijedi me“ za Isusa, kao učitelja, primarno znači poučavanje primjerom, a za one koji ga slijede, učenje kroz imitaciju ili oponašanje. Nolland (2018, 310) će tako reći kako: „Učitelj ne prenosi samo informaciju već poučava učenika da postane osoba kakva učitelj već jest.“⁴

Ovdje također imamo dvostruki izazov. Prvo, kao što to primjećuje Thomas W. Hudgins (2014, 223): „U kršćanskim krugovima prisutna je kušnja da zamijenimo uspješno mentalno prihvaćanje nekog sadržaja s uspješnim poučavanjem. Učenje napamet daleko je od holističke transformacije koju Bog namjerava za vjernike kršćane.“ Hudgins (2014, 223) se nadalje pita je li kršćansko učenitvo danas zapostavlja područja kao što su modeliranje i mentorstvo i pita se „je li kršćansko učenitvo uistinu moguće ostvariti bez da zreliji vjernik odgaja manje zrelijeg vjernika u življenju kršćanstva?“ Ako prihvatimo izjavu Daryla Eldridgea (1995, 82) da „slušanje nije učenje, a govorenje nije poučavanje“, onda učenitvo, u kontekstu Crkve ili teoloških institucija, ima ozbiljan problem. Naravno da je poučavanje, posredovanje informacija ili znanja jedan od elemenata procesa učenitva. Pavao će govoreći o svom odnosu s Timotejem u 2. Timoteju 3,10 na prvo mjesto staviti

4 Dodajmo ovome sljedeću misao: “A disciple was one who made a life commitment to a particular master and his way of life. The type of “disciple” and the corresponding life of “discipleship” was determined by the type of master, but commitment to the master and his ways was central. Therefore, it is not enough to ask what a disciple is. Rather, we must ask of whom the person is a disciple and at what period of time. A disciple of Jesus during his earthly ministry was one who made a life commitment to him. Among those who made an early commitment were some who gave up following Jesus around when his way proved to be different than what they expected (cf. Jn 6:60-66)” (Wilkins 2010, 39).

„nauku“ (grč. διδασκαλία), ali ako tu proces učenja stane i svede se samo na to, nemoguće je ostvariti ono što *Capetownski iskaz o predanju* naziva „radikalnim poslušnim učenštvom, koje vodi do zrelosti, rasta u dubinu kao i rasta u broju“.

Drugi izazov proizlazi iz prvog, a tiče se mjesta gdje se učenje najviše odvija. Ako govorimo o teološkim školama, obrazovanje kao jedan vid učenja mahom se odvija u za to posebno uređenim prostorijama – učionicama. Ako govorimo o Crkvi, učenje se najčešće odvija u za to posebno uređenim prostorijama – crkvenim prostorima. Ono što im je zajedničko, i školi i Crkvi, jest to da se pouka odvija mahom u prostorijama koje su odvojene od stvarnoga života. Možemo reći da osoba prekida svoj život, odlazi u taj prostor (učionicu ili crkveni prostor), prima pouku i vraća se u svoj život. Pouka vjere se stoga ne događa u kontekstu stvarnoga života, niti su oni koji su poučavani izazvani da se okušaju u prakticanju svoje vjere u stvarnome životu. Nasuprot tomu, Isusova učionica bila je stvaran život. Da, on poučava u sinagogi, ali također i u hramu, na poljima, pustim mjestima, na ulicama, kućama, dok hoda, dok jede s ljudima itd. Isusovi učenici ne samo što imaju prilike vidjeti kako Isus „hoda“ svoju vjeru već i sami imaju prilike okušati se u praksi.⁵

Kad se sve zbroji i oduzme, dolazimo do sljedeće formule učenja: učenje se počesto svodi na crkvenu zgradu/učionicu, pohađanje nekoga teološkog programa ili dva sata tjedno poučavanja od strane pastora ili nekog učitelja, gdje onda nakon završetka lekcije svatko ide dalje svojim poslom. Onaj koji je poučavao misli da je ispunio svoju dužnost tako što je ljudima rekao što i kako trebaju raditi (znanje – informacije), a članovi Crkve ili studenti sada trebaju sami to znanje staviti u praksu kako najbolje znaju i umiju. U takvoj shemi, od „učitelja“ se ne očekuje da bude primjer onoga što poučava (lako se može skrivati iza svojeg znanja, titula, katedre, propovjedaonice ili darova), a „učenici“ su najčešće ostavljeni da sami vrše ono što znaju.

Treći je izazov stvarati učenike, a ne obraćenike, vjernike ili spašenike. Suvremenim jezikom, možemo reći kako promašaj u prva dva izazova crkve puni ljudima koji su publika“, „komentatori“ ili pak „navijači“, ali ne nužno i učenici. Na tom tragu nudim sljedeće nazivlje koje opisuje razne grupe ljudi koje možemo susresti u crkvama. Nazivlje je plod mojeg iskustva i promišljanja o raznim pojavama unutar kršćanstva, ali vjerujem da dobro opisuje nijanse koje postoje među kršćanima u shvaćanju njihova hoda s Bogom:

VJERNIK – to je biblijski pojam koji označava osobu koja vjeruje, ali koja je

5 Wilkins (2010, 22) će tako ustvrditi: „Ponekad naši programi učenja sprječavaju istinsko učenje. Pod time mislim da postanemo toliko zaokupljeni svojim programima da se jednostavno odvojimo od stvarnoga života. Isus je sebi pozvao učenike da ih nauči kako da hodaju s Njime u stvarnom životu. To je istinsko učenje.“

i *vjerna* onome što vjeruje. Slijedom povijesnih okolnosti, pojam „vjernik“ na našim prostorima primarno označava osobu koja se *mentalno* slaže s postavkama kršćanstva. No takvo razumijevanje pojma „vjernik“ ne odražava biblijsku definiciju tog pojma jer mentalni pristanak ne jamči nanovorođenje niti to znači da je takva osoba nužno spašena. Samim time, korištenje pojma „vjernik“ na nebiblijski način predstavlja značajnu prepreku razvoju učenja.

SPAŠENIK – još jedan biblijski pojam koji opisuje stanje i položaj onih koji se nalaze „u Kristu“. No problem nastaje ako taj pojam zadrži samo dimenziju „spašen od“, a izgubi dimenziju „spašen za“. Biblijski govoreći, osoba nije samo *spašena od* grijeha, smrti, vlasti đavla itd. već je i *spašena za* svrhu da Bog preko nje ispuni svoju volju za doseganje i spasenje drugih ljudi. Ako osoba počne smatrati da je njezino osobno spasenje kraj i vrhunac odnosa s Bogom, najčešće vidi svoje spasenje kao konačni cilj svoje vjere i smatra da sve što Bog od nje traži jest da bude vjerna do smrti i dočeka ulaz u nebo. U takvoj shemi, pojam „spašenik“ gubi svoje izvorno značenje, počinje označavati osobu koja je primarno zabrinuta za svoju duhovnu korist i svoje spasenje i na taj način imamo biblijski pojam nebiblijskog sadržaja koji također predstavlja značajnu prepreku razvoju učenja.

PUBLIKA – pojam „publika“ koristim u svrhu označavanja kršćana koji idu u Crkvu i odrade sve što se od njih očekuje, no oni idu u Crkvu zato da prime, a ne da daju. Oni očekuju da ih se zabavi i da im se ponudi nešto od čega će oni osobno imati korist, no takve osobe puno se ne zamaraju onime što se događa u Crkvi ili u svijetu oko njih.

KOMENTATOR – to je pojam koji koristim za osobu u Crkvi koja im sličnu razinu hoda s Bogom kao oni koji su „publika“, s tom razlikom da je „publika“ onaj tihi dio koji dođe na službu i ode kući, a „komentator“ je kršćanin kojemu je izraz njegove duhovnosti to što je dobar u komentiranju i kritiziranju i svoje primjedbe jasno daje na znanje svima. Njegova je snaga u tome što možda i dobro govori, ali malo radi na tome da nekome pomogne ili da se nešto promijeni.

NAVIJAČ – i dok je „publika“ onaj tihi, a „komentator“ onaj glasni dio Crkve, „navijač“ je osoba koja, suprotno od komentatora, podržava i vatreno brani boje svoje denominacije, smatra da je njegova lokalna zajednica jedina prava i najbolja, a njegov pastor ima najbolje propovijedi ili najviše pomazanja. Također, takva osoba navija za druge kršćane iz svog „plemena“ koji se trude i služe Bogu, ali sam slabo ili nikako ne silazi s tribina u „teren“ da s njima zaigra utakmicu vjere.

Čemu ovo nazivlje? Ono nam pomaže shvatiti kako u Crkvi sjede različite skupi-

ne ili vrste ljudi. Također, u Crkvi možemo zapaziti razne pojave, duhovna stanja ili situacije za koje čak možemo primijeniti i biblijske pojmove. Svaki od gore navedenih pojmova opisuje stvarne pojave u evanđeoskim crkvama, no sadržajno nemaju veze s učeništvom. Štoviše, čak i biblijsko-pravovjerni pojmovi, ako se ne odvoje od pogrešnog sadržaja, predstavljaju značajnu prepreku učeništvu.

Sljedeća tri biblijska teksta, koja najbolje sažimaju cilj učenja otkrivaju nam razliku osobe koja je „učenik“ u odnosu na sve ostalo:

Nije učenik nad učiteljem; svatko koji je potpuno poučen bit će ravan svome učitelju (Lk 6,40).

Nije učenik nad učiteljem, niti sluga nad svojim gospodarom. Dosta je učeniku da bude kao njegov učitelj, a služi da bude kao njegov gospodar (Mt 10,24-25).

Dao sam vam primjer, da i vi činite kako ja učinih vama. Zaista, kažem vam, nije sluga veći od svoga gospodara niti je poslanik veći od onoga koji ga šalje (Iv 13,15).

Cilj je učenja postići da u hodu s Bogom učenik postane poput svog učitelja. Dakle, ne radi se samo o znanju i razvoju vještina, već o bivanju... biti netko... poput nekoga ili nalik na nekoga. Ili, da ponovimo i dodatno proširimo prethodnu Nollandovu izjavu: „Učitelj ne prenosi samo informaciju, već poučava učenika da postane osoba kakva učitelj već jest. Jedino je sam Isus u konačnici adekvatan da bude učitelj.“ U skladu s time, učenik je onaj koji je *voljan* podnijeti što god treba kako bi *postao poput* nekoga. Budući da je ljestvica podignuta tako visoko, nije ni čudo što će Isus u Luki 14,25-27 dva puta reći „ne može“. Onaj tko dođe k Isusu, a ne voli njega više od svega drugoga i nije voljan nositi svoj križ, ne može biti Isusov učenik. Crkva Isusa Krista mora imati jasnu sliku što učenje jest i koji su preduvjeti za učenje ako želi stvarati učenike, a ne obraćenike, vjernike, spašenike ili neke druge varijacije na temu.

3. Učenje – zašto?

Nakon što smo kratko razmotrili što učenje jest, valja nam još razmotriti zašto je ono važno. Jer, jedna je stvar znati *što* bismo trebali raditi, ali je možda važnije znati *zašto* bismo to *nešto* (u ovom našem slučaju učenje) trebali raditi. Upravo bi nam važnost učenja trebala potaknuti na revno otkrivanje što učenje zapravo jest i kako ga prakticirati.

Ako Bibliju čitamo kao jednu priču, onda možemo reći da je ideja učenja utemeljena već u Postanku 12. Biblija započinje izvještajem o stvaranju koje se karakterizira kao „dobro“ (Post 1,10.13.18.21.25) „veoma dobro“ (Post 1,31) i „blagoslovljeno“ (Post 1,22.28; 2,3). Nakon pobune u nebeskoj i zemaljskoj obitelji, Bog kažnjava ženu i čovjeka, a proklinje zmiju i zemlju.

I umjesto dobrote i blagoslova, imamo svijet u kojem je dio Božje nebeske obitelji (sotona + pali anđeli) u neprijateljstvu prema Bogu i čovjeku; žena je kažnjena s boli u trudnoći te, umjesto sklada u obitelji, sada će između nje i muža biti borba spolova; čovjek je kažnjen tako da će mu rad od sada nadalje predstavljati muku i napor, umjesto zaštite i skrbi, muškarac će prema ženi sada biti tiranin, a svi skupa, i muškarac i žena, vraćaju se u materijal iz kojeg su stvoreni.

I Bog, umjesto da uništi sve što je stvorio, odlučuje otkupiti svoje stvorenje i ponovo ga vratiti pod svoju vlast, i to će se dogoditi kroz „sjeme žene“. Postanak 3,15 kaže nam sljedeće: „Neprijateljstvo ja zamećem između tebe i žene, između roda tvog i roda njezina; on će ti glavu satirati, a ti ćeš mu vrebati petu.“ U oba slučaja se za hrvatske glagole „satirati“ i „vrebati“ u hebrejskom koristi isti glagol *šûp*, i to u imperfektu, što podrazumijeva trajnost sukoba. Budući da je „zmija“ (sotona, usp. Otk 12,9) prvotni uzročnik pada, kaosa, nereda i smrti, njezin poraz označava povratak blagoslova i dobrote u stvorenje. A kako to Bog misli poraziti zmiyu? Kroz sjeme žene! Stoga, autor Postanka vodi nas kroz tekst pokazujući nam „tko“ je „čije“ sjeme.⁶

Ako pratimo spomen *zěřǎ* ‘ „sjemena“ u Postanku 4-12, onda možemo vidjeti da se ta riječ koristi za ptice (Post 7,3), za sjeme za žetvu (Post 8,22), ali i za ljude. Prva spomen „sjemena“ u poveznici s ljudima nakon Postanka 3,15 odnosi se na Šeta (Post 4,25). Nakon što je Kajin ubio Abela, Eva dobiva drugo dijete i kaže: „Bog mi je dao drugo sjeme umjesto Abela.“ Budući da je Kajin bratoubojica i ne može spadati u „sjeme žene“, znamo da se linija „sjemena žene“ nastavlja po Šetu.

Putem rodoslovlja u Postanku 5 pratimo razvoj sjemena od Šeta do Noe, a u Postanku 9 vidimo kako je Noa nositelj Adamova blagoslova iz Postanka 1,28 budući da Bog njemu daje iste tri stvari: blagoslov, plodnost i zemlju (Post 9,1). U Postanku 9,9 vidimo da Bog s Noom i njegovim „sjemenom“ sklapa savez, a od Noe, priča nas dalje vodi prema Abrahamu. Noa ima tri sina Šema, Hama i Jafeta, i zbog nesretnog događaja u Postanku 9,18-24, vidimo kako Noa u Postanku 9,25-27 stavlja prokletstvo nad Hamom, praocem Kanaanaca, uzdiže Šema iznad svoje braće dajući mu „blagoslov“ i ističući kako je „Jahve Šemov Bog“, a Jafeta stavlja pod okrilje Šema.

Prateći dalje priču, posebice kroz rodoslovlje u Postanku 10 i 11, u Postanku 12,1-3 dolazimo do Abrahama koji stoji u Šemovoj liniji. Osim što stoji u liniji „sjemena žene“, Abraham nam je važan zato što njegov izbor dolazi kao reakcija na pobunu u Postanku 11 i izgradnje babilonske kule, gdje zlo postaje kraljevstvo,

6 Zapravo, cijela se Biblija bavi razradom Postanka 3,15, pokazujući nam tko je čije sjeme i kako sjeme žene nadvladava sjeme zmiye. U Starome zavjetu sjeme žene prepoznajemo prema korištenju te riječi za Abrahama i njegovu obitelj (često i putem rodoslovlja) te putem saveza. Naime, Bog sklapa saveze uvijek samo sa sjemenom žene.

te zato što prvi put vidimo kako će Bog nekako preko njega povratiti blagoslov u svoje stvorenje zahvaćajući „sve narode“.⁷ Abraham, kao i Noa kao i Adam, prima od Boga tri stvari: blagoslov, plodnost („velik ću narod od tebe učiniti“) i zemlju, ali je sada jasnije da će Bog nekako iskoristiti Abrahama i njegovu porodicu kao sredstvo širenja tog blagoslova među narodima. Važno je naglasiti kako je spomen blagoslova u Postanku 12 eho onoga stvaralačkog blagoslova kada je sve bilo „dobro“, „veoma dobro“ i „blagoslovljeno“, što znači da blagoslov podrazumijeva povratak stvaralačkog reda i stanja počinka, tj. subote u stvorenje, što znači da je taj blagoslov povezan s time da zemlja ponovo postane Božji hram – mjesto gdje on prebiva i vlada. U ostatku Postanka čitamo kako se obećanje dano Abrahamu vezuje uz njegovo potomstvo, tj. „sjeme“ (Post 12,7; 13,15.16; 15,3.5.13.18; 16,10; 17,7-9.12.19, itd.), a u ostatku Staroga zavjeta čitamo o tome kako Bog ostvaruje obećanje dano Abrahamu o stvaranju *naroda* (Postanak – Izlazak) te davanju u posjed *Obećane zemlje* (Izlazak – Jošua). Zašto je Bog stvorio narod Izraela i dao mu u posjed Obećanu zemlju? Zato da taj narod bude „kraljevstvo svećenika“ (Izl 19,6) te da kao svećenici obavljaju službu posredovanja naroda pred Bogom, ali i predstavljanja Boga svim ostalim narodima. Koliko su u tome bili uspješni, možemo čitati u ostatku Staroga zavjeta.

3.1. *Poveznica Mateja 28,18-20 i Postanka 12,1-3*

Nakon što smo ukratko razmotrili priču prvih 12 poglavlja Biblije, vidjeli smo kako je povratak stvaralačkog blagoslova vezan uz Abrahama i njegovo potomstvo. Također, rekli smo kako je Stari zavjet zapravo razrada Postanka 3,15, gdje čitamo o tome tko je čije sjeme i pratimo priču sukoba između tih dviju vrsta sjemena. Stoga, nije ni čudno da Novi zavjet započinje „Rodoslovljem Isusa Krista, sina Davidova, sina Abrahamova“ (Mt 1,1), a izraz Βίβλος γενέσεως može se prevesti i kao „Knjiga rodoslovlja“ (tako KJV, NKJV, ESV itd.). Dakle, na samom početku Novi zavjet nas uvodi u „priču o sjemenu“, pokazujući nam kako je Isus taj koji nastavlja zadaću koju je Bog dao Abrahamu i Davidu te koji je nositelj toga obećanog blagoslova. Jer, kao što smo rekli, ako je „zmija“ prvotni uzročnik pada, kaosa, nereda i smrti, njezin poraz označava početak povratka blagoslova i dobrote u stvorenje.⁸

- 7 „Prethodni savez [Noin savez] temelj je Božjeg providiteljskog očuvanja cjelokupnog života tijekom cijele ljudske povijesti.... Savez s Abrahamom, s druge strane, temelj je Božjeg otkupiteljskog djelovanja tijekom ljudske povijesti. Univerzalni cilj tog saveza jest donijeti Božji otkupiteljski blagoslov svim narodima“ (Wright 2014, 90).
- 8 Ako pratimo priču o padu, onda imamo sljedeći redoslijed: prvo se buni **zmija**, koja za sobom povlači dio nebeskih bića, zmija potiče na pobunu **čovjeka**; čovjek pada u grijeh, i zlo neposluha prelijeva se u **društvo** oko njega koje postaje ispunjeno nasiljem, kaosom, smrću itd.; u konačnici, samo **stvorenje** je pogođeno padom čovjeka u grijeh (životinje, zemlja, biljni svijet). Ako je redoslijed pobune i pada bio: zmija – čovjek – društvo – stvorenje, obnova se događa

Završetak Mateja također je značajan jer se u Velikom nalogu danom u Mateju 28,18-20 nalazi poveznica s Postankom 12,3. Ako je Isusova služba na početku Matejeva evanđelja predstavljena kao nastavak zadaće dane Abrahamu i Davidu, onda nam završetak Mateja otkriva kako Isus tu istu zadaću sada nalaže svojim učenicima. U Postanku, Bog u tri navrata povezuje širenje blagoslova svim narodima s Abrahamom i njegovim potomstvom. U prvom slučaju (Post 12,3) LXX koristi izraz *πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς*, a u ostala dva slučaja (Post 18,18; 22,18) koristi se izraz *πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς*. U Mateju 28,19 autor ne koristi iz LXX izraz iz Postanka 12,3, već onaj iz Postanka 18,18 i 22,18. Iako Matej uz izraz „sve narode“ ne spominje pojam „blagoslov“, Pavao će u Galaćanima 3,8 izričito povezati blagoslov svih naroda iz Postanka 12,3 s Isusom, a Petar će u Djelima 3,25-26 blagoslov povezati s „obraćenjem od zloće“.

<p>Post 12,3 [πᾶσαι] αἱ φυλαὶ [τῆς γῆς]: „sva plemena na zemlji“</p>	<p>Mat 28,19 [μαθητεύσατε] πάντα τὰ ἔθνη: „učinite učenicima sve narode“</p>
<p>Post 18,18; 22,18 πάντα τὰ ἔθνη [τῆς γῆς]: „svi narodi zemlje“</p>	<p>Gal 3,8 ἐνευλογηθήσονται...πάντα τὰ ἔθνη: „bit će blagoslovljeni... svi narodi“</p>
	<p>Dj 3,25 ὁμοίως ἐστε οἱ υἱοὶ τῶν προφητῶν καὶ τῆς διαθήκης ἧς διέθετο ὁ θεὸς πρὸς τοὺς πατέρας ὑμῶν λέγων πρὸς Ἀβραάμ: „Vi ste sinovi proroka i Saveza koji Bog sklopi s vašim ocima kad Abrahamu reče:“</p> <p>Dj 3,26 καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου [ἐν-] εὐλογηθήσονται πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῆς γῆς. ὑμῖν πρῶτον ἀναστήσας ὁ θεὸς τὸν παῖδα αὐτοῦ ἀπέστειλεν αὐτὸν εὐλογοῦντα ὑμᾶς ἐν τῷ ἀποστρέφειν ἕκαστον ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν: „U tvom će potomstvu biti blagoslovljena sva plemena na zemlji. Najprije je vama Bog podigao i poslao Slugu svoga da vas blagoslovi - da se svaki pojedini od vas obrati od svoje zloće.“</p>

istim redosljedom: Isus prvo poražava sotonu; spašava i dotiče pojedince; čim veći broj pojedinaca bude hodao s Bogom, samo društvo će postati zdravije. No sve ovo ne znači da je djelo spasenja potpuno. Isus će tek svojim drugim dolaskom u cijelosti poraziti sotonu, spasiti svoje vjerne, očistiti nebo i zemlju od zla i obnoviti stvorenje, stvarajući novo nebo i zemlju.

Što nam sve ovo govori o poveznici između Postanka 12,3 i Mateja 28,18-20? Prema Victoru Hamiltonu (1990, 387): „Budući da *tá éthnē* (narodi) trebaju biti blagoslovljeni u Abrahamu, Krist je dao nalog svojim učenicima da čine učenike od *pánta tá éthnē* (Mt 28,19). Sukladno tomu, svetopisamski temelj za misijsko djelovanje Crkve nalazi se u Post 12,3.“ Wright (2006, 213) će također istaknuti: „Isusove riječi izrečene njegovim učenicima u Mateju 28,18-20, tzv. Veliko poslanje, možemo smatrati kristološkom mutacijom izvornog Abrahamova poslanja – ‘Idi... budi blagoslov... i svi narodi zemlje tobom će se blagoslivljati’“. Ili, rečeno drugim riječima: „Blagoslov koji je tu obećan Abrahamu i preko njega svim narodima (Post 12,3) rečeno nam je da je sada ispunjen u Isusu Mesiji“ (Wilkins 1999, 55).

Zaključak

Ovaj smo članak započeli tvrdnjom kako je učenje iznimno važno za evanđeosko kršćanstvo. Tu važnost nastojali smo pokazati kroz analizu onoga što učenje jest, ali također i kroz analizu njegove važnosti, tj. pitanja *zašto*. Stoga, krenimo od kraja. U svjetlu dokumenta *Capetownski iskaz o predanju*, koji ističe potrebu za radikalnim poslušnim učenjem,⁹ te ističe kako „ne uspjeti u učenju i činjenju učenika, znači ne uspjeti na osnovnoj razini naše misije“, smatram kako je od iznimne važnosti u evanđeoskim crkvama obnoviti svjesnost kako učenje nije „slobodna aktivnost“ ili „izborni predmet“ onih koji pripadaju Kristu, već je to način, kanal, sredstvo kojim Bog želi proširiti svoj otkupiteljski blagoslov svim narodima. Dakle, učenje nije blagoslov u smislu Postanka 12,3, ali jest *način širenja* tog blagoslova. I upravo težina te spoznaje trebala bi nas nagnati da se zapitamo što uistinu učenje jest te prakticiramo li ga mi u svojim crkvama i teološkim institucijama.

Kada smo se bavili pitanjem što učenje jest, rekli smo kako je Isusov model učenja u sebi sadržavao prijenos znanja i informacija, ali poglavito znanja i informacija o biblijskim tekstovima. I tu želim biti kristalno jasan: nema učenja bez poznavanja biblijskog teksta – Starog i Novog zavjeta. No Isus nije tu stao, već je to poznavanje i tumačenje Pisama stavio u praksu, pokazavši svojim učenicima kako da *hodaju* u tim istinama. Jer, ono što oko nije vidjelo, uho teško može poslušati, a noge teško prema tome krenuti. Stoga, od ključne je važnosti

9 Ne postoji „učenje“ s pridjevom – u ovom slučaju „radikalno“. Učenje je učenje. Sama činjenica da se spominje „radikalno učenje“ svjedoči u prilog činjenici da u evanđeoskim crkvama postoje razne vrste i definicije učenja koje to zapravo nisu, a isticanje potrebe za „radikalnim učenjem“ nam pokazuje da je, šekspirovskim jezikom, „nešto trulo u državi Danskoj“.

u naše crkve i teološke institucije vratiti poučavanje primjerom. Bez toga, nema učenja. Možemo povećavati broj crkvenih ili akademskih aktivnosti i time misliti da stvaramo učenike, no iako aktivnosti jesu dio učenja, one ne smiju biti zamjena za pouku primjerom. Zašto je ona bitna? Osim što učenik ima priliku u praksi vidjeti kako neke stvari primijeniti i uistinu biti učenik, pouka primjerom je iznimno zdrava za „provjetravanje učitelja“. Jer, mnogi od nas ne žive ono što naučavaju budući da se skrivaju iza titula, katedri, propovjedaonica itd. I nije problem ako osoba ne živi ono što naučava, već ako to niječe ili toga nije svjesna. Dakle, učenje se mora izvući van crkvenih i inih prostora i prostorija i spustiti u kontekst stvarnog života i životnih situacija. Takav potez ne samo što će ogoliti mnoge „učitelje“ već će i otkriti pravo duhovno stanje crkvenih članova.

Ne bez razloga, oni koji pripadaju Kristu Pismo naziva „Abrahamovim sinovima“. To nije samo statusna titula, već znači da oni koji su Abrahamovi sinovi, s njime dijele isti poziv i zadaću širenja blagoslova Isusove vladavine. U Djelima 11,26 nalazimo jedan kratak, ali značajan tekst: „U Antiohiji učenike, i to prvi put, nazvaše kršćanima.“ I dok se danas u kršćanstvu vode rasprave oko toga može li netko biti „kršćanin“, a ne biti „učenik“, Djela 11,26 pokazuju nam dijametralno suprotan primjer: tamo je naziv „kršćanin“ bio *rezerviran* za one koji su bili „učenici“. Drugim riječima, ako nisi bio učenik, nisi bio kršćanin. Činjenica da se danas ljudi smatraju kršćanima, a nisu učenici, samo pokazuje koliko je pojam „kršćanin“ postao prostituiran i lišen forme i sadržaja.

Ako je *Capetownski iskaz o predanju* ozbiljan po pitanju učenja, onda su ove tri predložene stvari u zaključku od iznimne važnosti za budućnost evanđeoskog kršćanstva. To je put prema rastu, zdravlju i napretku Crkve, ali svojevrsnom otkupljenju i izbavljenju pojma „učenik“ i „učenje“ od pogrešnih formi i sadržaja koje su poprimili tijekom vremena, a koje su dovele do njihova iskrivljanja.

Literatura

- Eldridge, Daryl. 1995. “The Disciple: Called to Learn.” U: *The Teaching Ministry of the Church: Integrating Biblical Truth with Contemporary Application*, urednik Daryl Eldridge, 75–88. Nashville: Broadman & Holman.
- Gracin, Martina, and Ervin Budiselić. 2019. „Razumijevanje učenja u kontekstu židovstva Isusova vremena: 1. Dio.“ *Kairos* 13 (2): 207–26.
- Hamilton, Victor P. 1990. *The Book of Genesis, Chapters 1-17*. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing.
- Henze, Matthias. 2018. *Isusova čitanka: Izvanbiblijski Spisi Pomažu Razumjeti Isusa*. Zagreb: KruZak.

- Hudgins, Thomas W. 2014. *Luke 6:40 and the Theme of Likeness Education in the New Testament*. Eugene: Wipf and Stock Publishers.
- Neusner, Jacob. 2000. *A Rabbi Talks with Jesus*. Rev. ed. Montreal: McGill-Queen's University Press.
- Nolland, John. 2018. *Luke 1:1-9:20, Volume 35A*. Grand Rapids: Zondervan Academic.
- Shanks, Hershel, and Ben Witherington. 2003. *The Brother of Jesus: The Dramatic Story & Meaning of the First Archaeological Link to Jesus & His Family*. 1st ed. San Francisco: HarperSanFrancisco.
- Treći Lausanski kongres za evangelizaciju svijeta. 2011. „Capetownsaki iskaz o predanju.“ *Kairos* 5 (1): 161–220.
- Wilkins, Michael J. 1999. “Teaching Them to Obey All Things: A View from the Matthean Account of the Great Commission.” U: *Teaching Them Obedience in All Things: Equipping for the 21st Century*, urednik Edgar Elliston, 32–66. Pasadena: William Carey Library.
- _____. 2010. *Following the Master: A Biblical Theology of Discipleship*. Grand Rapids: Zondervan.
- Wilson, Marvin R. 1989. *Our Father Abraham: Jewish Roots of the Christian Faith*. Grand Rapids: W.B. Eerdmans.
- Wright, Christopher J. H. 2014. *Knowing Jesus Through the Old Testament*. Downers Grove: InterVarsity Press.
- _____. 2018. *The Mission of God: Unlocking the Bible's Grand Narrative*. Downers Grove: InterVarsity Press.
- Young, Brad. 2010. *Meet the Rabbis: Rabbinic Thought and the Teachings of Jesus*. Grand Rapids: Baker Academic.

Ervin Budiselić

The Topic of Discipleship in The Cape Town Commitment: Theological Review

Abstract

The document *The Cape Town Commitment: A Confession of Faith and a Call to Action* document is one of the significant documents of evangelical Christianity that briefly addresses many important topics. One of such topics is discipleship. This article traces the theme of discipleship in the document and offers a theolo-

gical reflection on the content and form of discipleship for contemporary evangelical Christianity. After introductory remarks and first part where the topic of discipleship in the document is addressed, in continuation, the article offers a theological reflection on the topic of discipleship. Hence, the second part discusses content and form of discipleship, while the third part explains the importance of discipleship arguing that discipleship (Matthew 28) is the channel through which God realizes the return of the original creational blessing that was promised to Abraham in Genesis 12. In the conclusion it is pointed out that if we want to take seriously the topic of discipleship from *The Cape Town Commitment*, the following is needed: a) to understand that discipleship is not after-school or extracurricular activity but a channel through which God wants to spread his redemptive blessing to all nations; b) in our local churches and academic institutions we need to return teaching by example, because various church or educational activities are part of the discipleship, but they are not a supplement for teaching by example; c) to redeem the term „Christian“ in a way that this term is only used for those who are „disciples.“